

Mišljenje Zelene akcije

ZAŠTITA BIOLOŠKE I KRAJOBRAZNE RAZNOLIKOSTI U HRVATSKOJ KROZ ZAŠTITU PROSTORA I STANIŠTA

Impressum

Izdavač: Zelena akcija / Foe Croatia

Priredila Mr.sc. Jagoda Munić, voditeljica programa zaštite prirode

U izradi ovog dokumenta korišteni su materijali iz Izvješća o stanju prirode i zaštite prirode u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2000. do 2007. godine te Strategije i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 143/08).

Ovaj dokument je dio projekta „*Implementing Aarhus Convention and increasing NGOs capacity in monitoring and implementation of accession process and reaching EU environmental policies and standards*“, a koji se financira iz programa EC CARDS 2004.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are sole responsibility of the Zelena akcija / FoE Croatia and can, under no circumstances, be regarded as reflecting the position of the European Union.

Ovaj je dokument nastao uz financijsku pomoć Europske unije. Za sadržaj dokumenta odgovorna je Zelena akcija / FoE Croatia i ni u kojem slučaju dokument se ne može uzeti u obzir kao stav Europske unije.

SADRŽAJ

UVOD	4
<i>Konvencija o biološkoj raznolikosti</i>	4
<i>Stanje zaštite prirode u Hrvatskoj</i>	6
<i>Krajobrazi</i>	7
ZAŠTIĆENA PODRUČJA	8
<i>Ekološka mreža Republike Hrvatske</i>	14
<i>Europske ekološke mreže – Smaragdna mreža i NATURA 2000</i>	16
NATURA 2000	18
<i>Prostorno planiranje</i>	21
ZAKLJUČAK	24

UVOD

U studenom 2008. godine Sabor Republike Hrvatske je je usvojio Izvješće o stanju prirode i zaštite prirode u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2000. do 2007. godine te Strategiju i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 143/08). Ovi se dokumenti temelje na međunarodnim obavezama koje je RH preuzela. Kako su oba dokumenta vrlo opširna i govore o zaštiti biološke i krajobrazne raznolikosti sa svih aspekata, mi ćemo se osvrnuti najviše na zaštitu biološke i krajobrazne raznolikosti kroz zaštitu prostora, krajobraza kroz mehanizme zaštićenih područja, nacionalne ekološke mreže i međunarodne ekološke mreže NATURA 2000. Razlog za ovakav odabir leži u činjenici da je najveća ugroženost biološke i krajobrazne raznolikosti dolazi upravo kroz degradaciju, fragmentiranje i uništavanje staništa, koja nastaju zbog utjecaja na prostor. Tu se trenutno u Hrvatskoj očituje najveći pritisak, kroz prekomjernu urbanu i obalnu izgradnju, te izgradnju infrastrukture kao što je autocesta. U sljedećim godinama očekujemo sve veći pritisak na prostor kroz daljnje razvodnjavanje prostornih planova te prenamjenu poljoprivrednog i šumskog zemljišta. Prenamjena poljoprivrednog i šumskog zemljišta je sve izvjesnija zbog nepostojanja kvalitetne inventarizacije prostora, nesređenih zemljišnih knjiga i učestale izmjene zakona, posebice zakona o poljoprivrednom zemljištu i šumama. Tako je na primjer izmjenama Zakona o šumama omogućeno osnivanje poduzetničkih zona u šumama, odnosno na šumskom zemljištu. Vrhunac omogućavanja prenamjene poljoprivrednog i šumskog zemljišta ostvaren je usvajanjem notornog Zakona o igralištima za golf usvojenog 15.12.2008. g. koji u sinergističkom djelovanju sa Zakonom o poljoprivrednom zemljištu i Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (NN76, 23.07.2007.) omogućava prenamjenu poljoprivrednog zemljišta u golf igralište bez naknade i daljnju kvalifikaciju istog kao građevinsko zemljište.

Konvencija o biološkoj raznolikosti

Konvencija o biološkoj raznolikosti je globalno prihvaćen temeljni dokument za zaštitu bioraznolikosti koji uspostavlja očuvanje bioraznolikosti kao temeljno međunarodno načelo u zaštiti prirode i zajedničku obvezu čovječanstva. Konvencija je donesena je u Rio de Janeiru 1992. godine na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju. U Republici Hrvatskoj je stupila na snagu 7. listopada 1996. godine.

Konvencija o biološkoj raznolikosti definira biološku raznolikost kao raznolikost živih organizama što uključuje:

- raznolikost unutar vrsta,
- raznolikost među vrstama i
- raznolikost ekoloških sustava.

Biološka raznolikost nije ograničena samo na vrste biljaka, životinja, gljiva i

mikroorganizama jer su mnoge vrste dalje podijeljene u podvrste, varijetete i u različite genetske populacije. Stoga biološka raznolikost uključuje i genetsku raznolikost unutar vrsta, kao i staništa i ekosustave.

Važnost biološke raznolikosti očituje se u međuovisnosti svih živih organizama i njihovog uravnoteženog djelovanja kao ključa zdravlja planeta kao cjeline.

Stranke potpisnice su se obvezale na ostvarivanje tri cilja Konvencije:

1. očuvanje sveukupne bioraznolikosti
2. održivo korištenje komponenata bioraznolikosti
3. pravedna i ravnomjerna raspodjela dobrobiti koje proizlaze iz korištenja genetskih izvora

Kako bi stranke Konvencije bile u mogućnosti provoditi te ciljeve, trebaju u skladu s vlastitim uvjetima i mogućnostima razviti nacionalne strategije, planove i programe za zaštitu i održivo korištenje biološke raznolikosti ili u tu svrhu prihvatiti postojeće strategije, planove ili programe.

Na temelju te obveze 1995. godine je za Europu donesena Sveeuropska strategija zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti, koja je djelokrug Konvencije proširila i na krajobraze, imajući u vidu specifičnu situaciju u Europi gdje je preostalo malo izvorne prirode, a većina je u tolikoj mjeri izmijenjena ljudskim djelovanjem da je nemoguće razdvojeno promatrati biološku i krajobraznu raznolikost. Republika Hrvatska je 1999. godine donijela Strategiju i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti (NN 81/99), kojom se po prvi puta sustavno zacrtala i cjelovito planirala djelatnost zaštite prirode. Na temelju detaljne analize stanja ugroženosti biološke i krajobrazne raznolikosti, doneseno je niz smjernica i akcijskih planova kojima su se definirale potrebne aktivnosti u cilju provođenja Konvencije.

Zadnja, 9. Konferencija stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti, održana je u Bonnu od 19. do 30. svibnja 2008. pod motom »*Biološka raznolikost – osnova za naš život*«. Tom prigodom predstavnici 191 države stranke Konvencije su zaključili da se na Zemlji zbog ljudskih djelatnosti trenutno gubi između 100 i 1000 puta više biljnih i životinjskih svojti, negoli što bi se to dogodilo u prirodnim procesima bez djelovanja čovjeka. Gubitak ovih vrsta umanjuje dostupnost genetskih resursa u biljnim i životinjskim organizmima, time i sigurnost opskrbe hranom za čovječanstvo, te sposobnost ekosustava da obavlja osnovne funkcije o kojima ovisi ljudski život, poput održavanja vitalnosti vodenih ekosustava, pristupa pitkoj vodi, sprječavanja erozije tla te ublažavanja posljedica globalnog zatopljenja. Pripremljene su nove smjernice za razvoj mreže zaštićenih područja te je najavljeno ulaganje zemalja donatora, prije svega za smanjenje gubitka biološke raznolikosti tropskih šuma do 2012. godine. Dogovorena je priprema novih pravila za pristup i raspodjelu dobrobiti iz bogate genetske baštine svijeta. Naglašena je velika odgovornost čovječanstva i stranaka Konvencije za postizanje ciljeva smanjenja gubitka biološke raznolikosti na globalnoj razini do 2010.

Stanje zaštite prirode u Hrvatskoj

Najveći pomak u zaštiti prirode tijekom proteklih osam godina napravljen je u području zakonodavstva, što se desilo pod utjecajem međunarodnih konvencija i prilagodbe zakonodavstvu Europske unije. Po prvi puta su klasificirana i kartirana staništa, a najrasprostranjenija su šumska staništa i travnjaci. Važno je reći da su degradacija, fragmentacija i uništavanje staništa glavni uzrok ugroženosti i gubitka bioraznolikosti, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj.

Tijekom 2000. godine pristupilo se izradi novoga **zakonodavnog okvira zaštite prirode**, koji prvi put gleda na prirodu kao cjelokupnu biološku i krajobraznu raznolikost, a zaštita se provodi na čitavom teritoriju Republike Hrvatske, uključujući zaštićene prirodne vrijednosti (područja i vrste), ali i one prirodne vrijednosti koje se gospodarski koriste (u poljoprivredi, šumarstvu, ribarstvu, lovstvu, graditeljstvu, prometu, energetici itd.). Tako je zaštita prirode postala integralna djelatnost kojom se korištenje prirodnih dobara nastoji uskladiti s održivim razvojem. Takav integralni koncept zaštite prirode zadan je međunarodnom Konvencijom o biološkoj raznolikosti iz Ria 1992. godine, te drugim ratificiranim međunarodnim sporazumima proizašlim iz nje te zakonodavstvom Europske unije s područja zaštite prirode. Dodajmo da je danas Hrvatska postala punopravna stranka svih međunarodnih konvencija s područja zaštite prirode, čime se obvezala na njihovo aktivno provođenje.

U **institucionalnom jačanju** sektora zaštite prirode znatan napredak ostvaren je osnivanjem Državnog zavoda za zaštitu prirode, kao nacionalne stručne institucije za zaštitu prirode, koji je počeo raditi u rujnu 2003. Od 2000. do 2003. godine zaštita prirode je bila u Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja, a od 2003. je unutar Ministarstva kulture. Time je zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti izvan Ministarstva koje se bavi zaštitom okoliša i prostornim uređenjem. Upravo se ovo pokazuje kao jedan od većih problema jer je tendencija zaštite prirode i krajobraza sve više kroz prostorno planiranje i mehanizme procjene utjecaja na prirodu, okoliš i stratešku procjenu utjecaja na okoliš. Uprava za zaštitu prirode je unutar Ministarstva kulture, a ne okoliša, što je suprotno uobičajenoj praksi u Europskoj uniji.

Zaštita prirode uglavnom se **financira** iz Državnog proračuna, i to u prosjeku 0,07% iz ukupnog proračuna, a povrh toga nešto sredstava se dobija i iz proračuna Europske Unije kroz razne projekte. Uspoređujući trenutno stanje u sektoru zaštite prirode s drugim europskim zemljama, Hrvatska uspijeva pratiti europsko zakonodavstvo, no dodatne napore treba usmjeriti na učinkovitu provedbu zakona u praksi te provedbu akcijskih planova zacrtanih Nacionalnom strategijom i akcijskim planom zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti. Stoga treba izdvojiti više sredstava za zaštitu

prirode iz Državnog i županijskih proračuna. Posebice je važno istaknuti da se jedino na taj način i u praksi mogu ispuniti obveze koje proizlaze iz budućeg članstva u Europskoj uniji. Prioriteti u idućem petogodišnjem razdoblju stoga su čvrsto vezani uz proces pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, a u zaštiti prirode to se odnosi na potpuno usklađivanje zakonodavstva, uključujući i uspostavljanje provedbenih mehanizama te na doprinos Republike Hrvatske ekološkoj mreži Europske unije NATURA 2000.

Krajobrazi

Zaštita krajobraznih vrijednosti jedan je od temelja ukupnog vrednovanja prostora, a pridavanje pažnje zaštiti krajobraza je novijeg datuma u povijesti zaštite prirode. Do danas, zaštita krajobraza u Hrvatskoj je uglavnom svedena na normativne mjere, kojima se štite samo posebno zaštićena i evidentirana područja prirodne i kulturne baštine, odnosno mjere zaštite utvrđene u postupku Procjene utjecaja na okoliš za zahvate za koje je obvezatno provesti taj postupak. Novi koncept zaštite krajobraza je vrednovanje i očuvanje krajobraza na čitavom teritoriju Hrvatske, kako urbanih i periurbanih, tako i ruralnih i prirodnih krajobraza.

Republika Hrvatska potpisala i ratificirala Europsku konvenciju o krajobrazima (Firenca 2000.) koja je stupila na snagu 1. ožujka 2004. Upravo se od te konvencije očekuje pomoć u zaštiti, upravljanju i planiranju krajobraza, jer je to prvi međunarodni sporazum koji se cjelovito bavi svim pitanjima krajobraza te se odnosi na cjelokupan teritorij država potpisnica, kojim se želi na demokratski način, uz uvažavanje ljudskih prava i zakonskih propisa pronaći rješenje glavnih problema promjena krajobraza s kojima se danas susreće europsko društvo.

U upravljanju i zaštiti krajobraza isprepliću se tri glavna resora: prostorno planiranje, zaštita prirode i kultura. Iako se sve više pridaje pažnja krajobrazima i njihova zaštita se ugrađuje u zakonodavstvo, osim različitih nadležnosti i nedostatka prakse zaštitu otežava i nedovoljna zastupljenost stručnjaka za to područje, te nedovoljna koordiniranost i suradnja među resornim tijelima državne uprave.

Strategija biološke i krajobrazne raznolikosti definirala je kao jedan od strateških ciljeva **osiguranje očuvanja krajobraza kroz instrumente za njegovu zaštitu, upravljanje i planiranje, koji su utemeljeni na identifikaciji i stanju njegovih obilježja te provedenoj inventarizaciji i kategorizaciji krajobraza kroz sljedeće strateške smernice:**

- 1) Sustavno pristupiti očuvanju krajobraza kroz međusektorsku suradnju
- 2) Spoznati vrijednosti krajobraza Hrvatske kroz identifikaciju, tipologizaciju i znanstveno–stručno vrednovanje krajobraza
- 3) Osigurati implementaciju Konvencije o europskim krajobrazima te krajobrazne osnove

Da bi se ovo ostvarilo, definirani su sljedeći akcijski planovi:

- 1) Osnovati nacionalno povjerenstvo za krajobraz
- 2) Donijeti nacionalni program za implementaciju Konvencije o europskim krajobrazima
- 3) Izraditi Krajobraznu osnovu Hrvatske u suradnji relevantnih sektora (prostorno planiranje, zaštita prirode, zaštita okoliša, zaštita kulturne baštine, promet, šumarstvo, poljoprivreda, vodno gospodarstvo, rudarstvo, energetika, prosvjeta i znanost i dr.)
- 4) Implementirati Krajobraznu osnovu Hrvatske u suradnji relevantnih sektora (prostorno planiranje, zaštita prirode, zaštita okoliša, kultura, promet, šumarstvo, poljoprivreda, vodno gospodarstvo, rudarstvo, energetika, prosvjeta i znanost i dr.)
- 5) Poticati aktivnosti koje imaju za cilj jačanje svijesti, obuku i obrazovanje s područja očuvanja krajobraza

Zelena akcija pozdravlja donošenje ovih smjernica i akcijskih planova, jer je zaštita krajolika još uvijek u začetku, pa je neophodno uspostaviti kvalitetan sustav koji će odrediti vrijednost krajolika u cijeloj Hrvatskoj te donijeti mjere i mehanizme njegove zaštite.

ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Zaštićena područja prirode su zaštićena posebnim zakonskim mjerama zbog svoje izuzetne vrijednosti za očuvanje prirode i bioraznolikosti. Koncept zaštićivanja prirodnih vrijednosti nastao je u devetnaestom stoljeću kao odgovor na sve veće uništavanje prirode u industrijskim zemljama. Do nedavno, zaštita prirode kao i Zakon o zaštiti prirode odnosio se uglavnom na zaštićena područja i zaštićene vrste, dok se danas gleda na zaštitu prirode i izvan ovih, posebno zaštićenih područja.

Zaštita, očuvanje, održavanje i korištenje zaštićenih područja provodi se na temelju Zakona o zaštiti prirode i pripadajućih podzakonskih propisa. Zakon o zaštiti prirode utvrđuje devet kategorija zaštite područja, ciljeve njihove zaštite i način upravljanja. Nacionalne kategorije u najvećoj mjeri odgovaraju jednoj od međunarodno priznatih IUCN¹-ovih kategorija zaštićenih područja.

---

¹ IUCN – je Međunarodni savez za zaštitu prirode

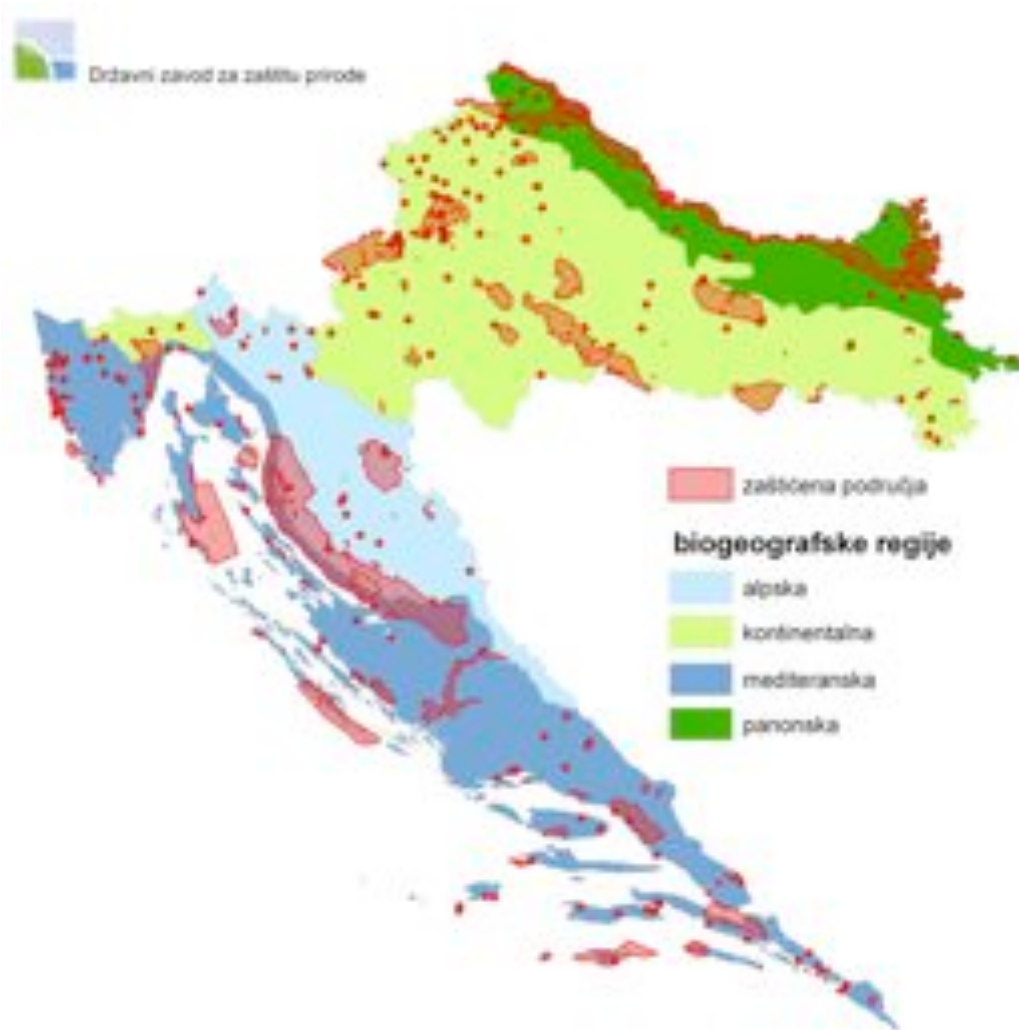
Tablica 1: Zaštićena područja (uključujući i područja pod preventivnom zaštitom). Izvor podataka: Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti, stanje 23. lipnja 2008., ZP – zaštićena područja, PPPZ – područja pod preventivnom zaštitom, UZP – ukupno zaštićena područja.

Kategorija	Broj			Kopno (km ²)	More (km ²)	Ukupno (km ²)
	ZP	PPPZ	UZP			
Strogi rezervat	2	0	2	23,95	0	23,95
Nacionalni park	8	0	8	742,60	218,75	96135
Posebni rezervat	79	4	83	323,49	529,85	853,34
Park prirode	11	0	11	4.063,15	179,00	4.242,15
Regionalni park	0	2	2	1.478,44	121,47	1.599,91
Spomenik prirode	116	0	116	2,46	0	2,46
Značajni krajobraz	78	1	79	880,75	0	880,75
Park šuma	35	1	36	88,99	0	88,99
Spomenik parkovne arhitekture	121	1	122	9,56	0	9,56
UKUPNO	450	9	459	7.613,39	1.049,07	8.662,46
Dijelovi unutar zaštićenih područja				1.205,15		1.205,15
UKUPNO				6.408,24	1.049,07	7.457,31
Postotni udio zaštićenih područja u površini RH				11,32%	3,38%	8,51%

Zaštićena područja, uključujući i područja pod preventivnom zaštitom, u lipnju 2008. godine obuhvaćala su površinu od 7.457,31 km². Zaštićeno je 11,32% kopnene površine, 3,38% teritorijalnog mora, odnosno 8,51% ukupne površine Republike Hrvatske (Tablica 1). Devet preventivno zaštićenih područja zauzima površinu od 2.130,00 km² ili 2,43% ukupne površine Republike Hrvatske.

Najmanje zaštićenih dijelova prirode (manje od 1% teritorija) imaju Varaždinska i Vukovarsko-srijemska županija, a najveći udio zaštićenog područja ima Ličko-senjska županija (26,79 %). Pojedina područja Hrvatske zbog svoje iznimne biološke i krajobrazne raznolikosti uživaju i međunarodnu pravnu zaštitu. Nacionalni park Plitvička jezera upisan je na UNESCO-ovu Listu svjetske prirodne baštine 1979. Još dva hrvatska parka nalaze se na tentativnoj listi – NP Kornati i PP Lonjsko polje. Na Ramsarski popis kao međunarodno vrijedne močvare upisani su parkovi prirode Kopački rit i Lonjsko polje, ornitološki rezervat ribnjaci Crna Mlaka te donji tok Neretve, a planina Velebit uvrštena je u UNESCO-vu međunarodnu mrežu rezervata biosfere u sklopu znanstvenog programa Čovjek i biosfera. Park prirode Papuk, kao europski geopark, uvršten je 2007. godine u UNESCO-vu mrežu geoparkova.

Nacionalni park i park prirode proglašava Hrvatski sabor, stroge i posebne rezervate Vlada Republike Hrvatske, a ostale kategorije proglašavaju županijske skupštine i Skupština Grada Zagreba. Zaštita svih kategorija temelji se na stručnoj podlozi Državnog zavoda za zaštitu prirode. Sudjelovanje javnosti i javni uvid u akt o proglašenju propisan je zakonom. Ako nestanu obilježja zbog kojih je neko područje proglašeno zaštićenim, ono tijelo koje je donijelo akt o zaštiti može donijeti akt o prestanku zaštite, na temelju stručne podloge Državnog zavoda za zaštitu prirode, uz javni uvid i suglasnost Ministarstva kulture.

Karta 1 . Rasprostranjenost zaštićenih područja u Hrvatskoj

Zakon o zaštiti prirode iz 2005. uvodi pojam preventivne zaštite. Za područje za koje se stručnim obrazloženjem Državnog zavoda za zaštitu prirode utvrdi da ima svojstva zaštićenog područja i/ili je pokrenut postupak zaštite, Ministarstvo kulture izdaje rješenje o preventivnoj zaštiti na rok od najviše tri godine. Za trajanja preventivne zaštite primjenjuju se odredbe Zakona o zaštiti prirode.

Sva zaštićena područja (i ona preventivno zaštićena) upisuju se u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti koji vodi Uprava za zaštitu prirode

Ministarstva kulture.

Prema Zakonu o zaštiti prirode, osnovni dokument upravljanja strogim rezervatom, nacionalnim parkom, parkom prirode, regionalnim parkom, posebnim rezervatom i značajnim krajobrazom jest plan upravljanja koji se donosi za deset godina. Iz njega proizlaze i Godišnji programi zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenoga područja. Program donose javne ustanove, uz mišljenje Državnog zavoda za zaštitu prirode i suglasnost Ministarstva kulture. Pravilnikom o unutarnjem redu pobliže se uređuju pitanja i propisuju mjere zaštite, očuvanja, unaprjeđenja i korištenja zaštićenih područja. Organizacija prostora, način korištenja, uređenja prostora i zaštita prostora u nacionalnom parku i parku prirode uređuje se prostornim planom područja posebnih obilježja. Za potrebe izrade tih prostornih planova Državni zavod za zaštitu prirode izrađuje stručne podloge zaštite prirode. Prostorne planove parkova donosi Hrvatski sabor.

Prostornim planovima županija evidentirano je i/ili predloženo za zaštitu nešto više od 880 lokaliteta u različitim kategorijama zaštite. Najveći broj novoproglašanih zaštićenih područja zaštićeno je u kategorijama značajnog krajobraza (14) i spomenika prirode (10), a nije proglašen niti jedan novi strogi rezervat ili nacionalni park od spomenutih novo-zaštićenih područja, 6 se nalazi pod preventivnom zaštitom – tijekom 2006. i 2007. Ministarstvo kulture izdalo je rješenja o preventivnoj zaštiti tri posebna rezervata (floristički rezervat Turjak–Mališćak–Pliš–Lapjak unutar PP Papuk, akvatorij Cresa–Lošinja kao rezervat u moru te ornitološki rezervat Savica u Zagrebu), prvi regionalni park u RH (Moslavačka gora) te po jedan značajni krajobraz (Karišnica i Bijela) i spomenik parkovne arhitekture (Stablo platane u Dubrovniku). Za preventivnu zaštitu područja rijeka Mure i Drave u kategoriji regionalnog parka doneseno je rješenje o preventivnoj zaštiti početkom 2008. Godine 2007. završila je izrada dokumentacije te je predana kandidatura PP Lonjskog polja za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a kao mješovitog lokaliteta – područja svjetske prirodne i kulturne baštine. U tijeku je i izrada elaborata za proglašenje još jednog rezervata biosfere, ovog puta prekograničnog – šireg područja rijeka Mure, Drave i Dunava.

Strateški cilj za sljedeće desetljeće je da se nastavi razvoj sustava zaštićenih područja, učinkovito upravlja zaštićenim područjima, povećaju površine pod zaštitom i potiče aktivno sudjelovanje zainteresirane javnosti.

Da bi se to postiglo, donesene su sljedeće strateške smjernice:

- 1) Izraditi temeljne dokumente upravljanja zaštićenim područjima
- 2) Digitalizirati granice i nastaviti reviziju postojećih zaštićenih područja
- 3) Vrednovati, kategorizirati i zakonski zaštititi pojedina područja
- 4) Osigurati uključivanje zainteresirane javnosti
- 5) Unaprijediti sustav upravljanja zaštićenim područjima
- 6) Rješavati imovinsko-pravne odnose, te povećati udio zemljišta u državnom vlasništvu unutar zaštićenih područja

Usvojeni su i sljedeći akcijski planovi:

- 1) Izraditi i donijeti planove upravljanja za nacionalne parkove i parkove prirode koji ih još nemaju
- 2) Izraditi i donijeti planove upravljanja za ostala područja zaštićena u kategorijama strogog rezervata, posebnog rezervata, regionalnog parka i značajnog krajobraza
- 3) Izraditi i donijeti prostorne planove za nacionalne parkove i parkove prirode koji ih još nemaju ili za koje se planovi nalaze u reviziji
- 4) Dovršiti započetu reviziju postojećih zaštićenih područja
- 5) Na temelju revizijom utvrđenih prioriteta, izraditi izmjene i dopune zakona o proglašenju nacionalnih parkova i parkova prirode, provesti zakonski postupak proglašenja te izvršiti uknjižbu u zemljišne knjige
- 6) Digitalizirati granice ostalih zaštićenih područja, te na temelju rezultata revizije izraditi izmjene i dopune akata o proglašenju, provesti zakonski postupak proglašenja te izvršiti uknjižbu u zemljišne knjige
- 7) Osnovati stručnu radnu skupinu koja će izvršiti kategorizaciju svakog zaštićenog područja u jednu od IUCN kategorija, prema novim smjernicama IUCN
- 8) Proglasiti park prirode Delta Neretve
- 9) Stručno vrednovati i zakonski zaštititi područja Elafita, Mrežnice, Bjelolasice, Hrvatskog zagorja, Ličke Plješivice, Čičarije, masiva Dinare i Kamešnice, otoka Cresa, područja Obruča i Paklena, kanjona Une, rijeke Mirne, gornjeg toka Kupe, cijelog toka rijeke Cetine te Snježnice
- 10) Stručno vrednovati i zakonski zaštititi druga područja vrijedne biološke, krajobrazne i/ili geološke raznolikosti
- 11) Izraditi cjeloviti plan nominiranja lokaliteta za pojedina međunarodna proglašenja (UNESCO World Heritage, UNESCO MaB, RAMSAR, European Diploma of Protected Areas, UNESCO GEO Park)
- 12) Dovršiti proces proglašenja rezervata biosfere Mura–Drava
- 13) Dovršiti proces kandidatura za Listu Svjetske baštine UNESCO–a zaštićenih područja koja se trenutno nalaze na Listi prijedloga (Velebit, NP Kornati i PP Telaščica, te PP Lonjsko polje), te razmotriti predlaganje novih područja
- 14) Stručno vrednovati područja PP Vransko jezero, Ličkog polja i Ogulinsko–plašćanskog područja za kandidaturu na Popis međunarodno vrijednih močvara Konvencije o močvarama od međunarodne važnosti naročito kao staništa ptica močvarica (Ramsarska konvencija)
- 15) Stručno vrednovati područja NP Mljet, NP Kornati, PP Telaščica i PP Lastovsko otočje za kandidaturu na Popis posebno zaštićenih područja značajnih za Sredozemlje SPA Protokola Konvencije o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Barcelonska konvencija)
- 16) Omogućiti sustavno sudjelovanje zainteresirane javnosti u procesu proglašenja novih zaštićenih područja te procesu razvoja dokumenta upravljanja pojedinih zaštićenih područja putem jasno definiranih konzultacijskih procesa
- 17) Objediniti sve baze podataka o zaštićenim područjima u integralni Informacijski sustav zaštite prirode dostupan zainteresiranoj javnosti i povezati ga s Informacijskim sustavom zaštite okoliša (ISZO)
- 18) Objaviti Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti na internetskoj

stranici Ministarstva kulture

- 19) Nastaviti standardizaciju izvješća i akata nacionalnih parkova i parkova prirode
- 20) Kadrovski ojačati stručne i nadzorne službe javnih ustanova
- 21) Educirati i stručno usavršavati djelatnike javnih ustanova
- 22) Uspostaviti jedinstveni sustav naplate ulaznica u NP/PP
- 23) Uspostaviti edukativno–prezentacijske centre i druge edukativne sadržaje u NP/PP
- 24) Uspostaviti edukativno–prezentacijske centre i druge edukativne sadržaje u ostalim zaštićenim područjima
- 25) Nastaviti provedbu Nacionalnog programa za uspostavu integralnog protupožarnog nadzornog sustava u nacionalnim parkovima i parkovima prirode
- 26) Nastaviti razminiranje zaštićenih područja, prioritetno nacionalnih parkova i parkova prirode
- 27) Izvršiti konzultacije s nadležnim tijelima i drugim dionicima prostora te započeti rješavanje imovinsko–pravnih odnosa u NP/PP
- 28) Izraditi listu prioriteta i započeti otkup zemljišta u strogim rezervatima, nacionalnim parkovima, posebnim rezervatima i parkovima prirode

Zelena akcija se je niz godina zalagala za poboljšanje aktivne zaštite zaštićenih područja i moratorij na proglašavanje novih. Naime, niz godina smo imali parkove i zaštićena područja na papiru – područje je proglašeno zaštićenim, ali nije imalo upravljačko tijelo, službu kontrole i zaštite, prostorni plan niti plan upravljanja. Smatrali smo da je važno da se podigne nivo zaštite prije nego se ide proglašavati nova zaštićena područja. I doista, u zadnjih nekoliko godina desio se značajan pomak – parkovi prirode su dobili ustanove koje njima upravljaju, a neki parkovi su dobili prostorne planove i planove upravljanja. U međuvremenu je donesena i Uredba o postupku javnog uvida kod proglašenja zaštićenog područja NN 44/05, po kojem se niti jedno novo područje ne smije proglasiti bez provođenja javne rasprave. Ovaj mehanizam otežava proglašavanje novih područja, ali omogućava sudjelovanje javnosti u procesu te na taj način omogućava lokalnom stanovništvu da sudjeluje u procesu donošenja odluke, a i same zaštite. U proteklom razdoblju, osnovane su i Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima županija, koje se brinu za sva zaštićena područja na prostoru njihove županije za koje ne postoje posebne javne ustanove za posebna područja.

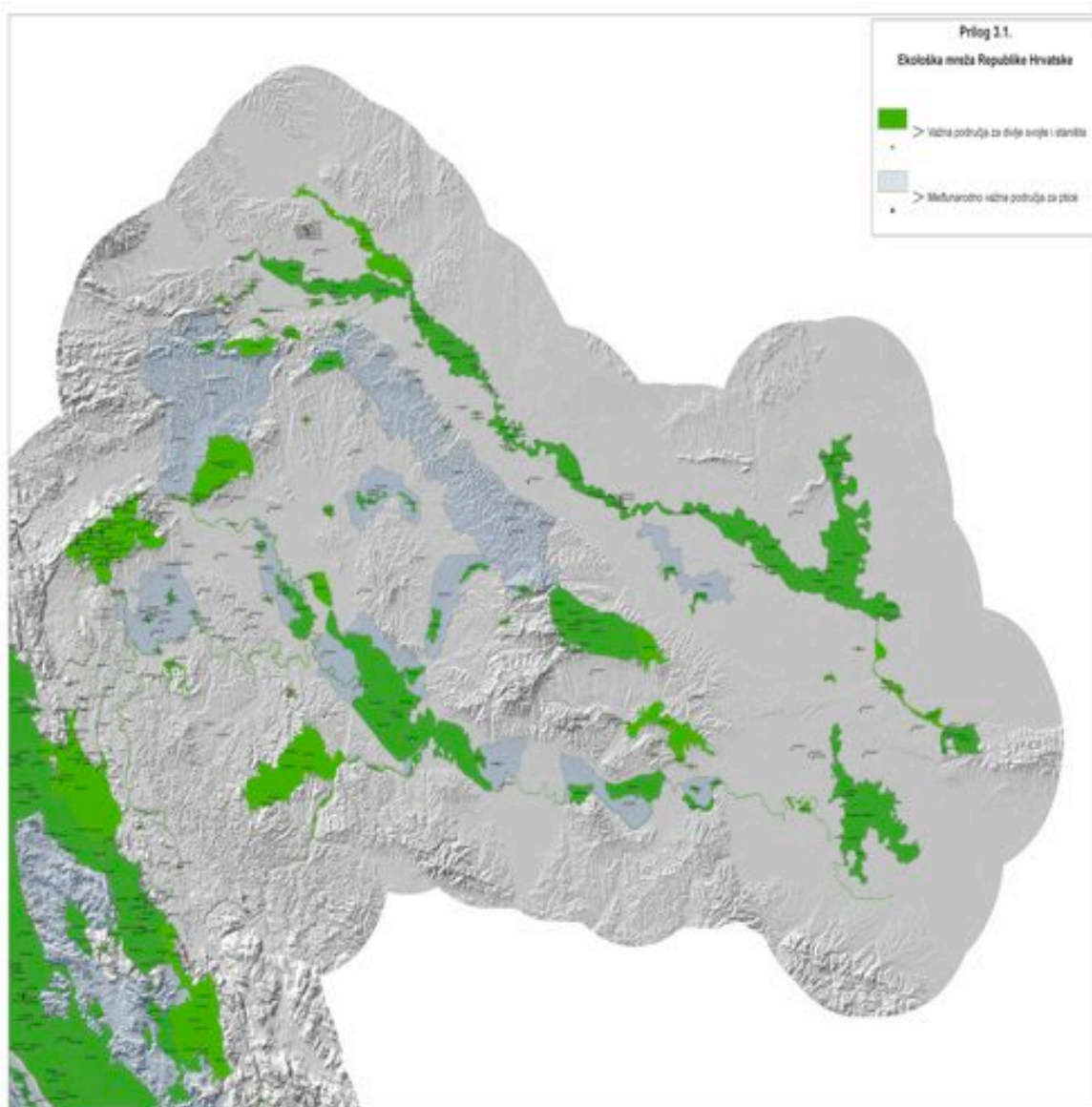
Sve navedeno govori kako je napravljen velik pomak u upravljanju zaštićenim područjima u Hrvatskoj, pa je sazrela situacija i za proglašavanje novih područja. Zelena akcija stoga podržava proglašavanje novih zaštićenih područja. Neke od područja planirana za daljnju zaštitu navedena u prijedlogu strategije nastale su temeljem istraživanja koje je u proteklom razdoblju provela Zelena akcija, kao što je na primjer kanjon rijeke Une i Ličko polje. Za Ličko polje smo dali prijedlog za proglašavanje Ramsarskom područjem – tj. važnim međunarodnim vlažnim staništem.

Ekološka mreža Republike Hrvatske

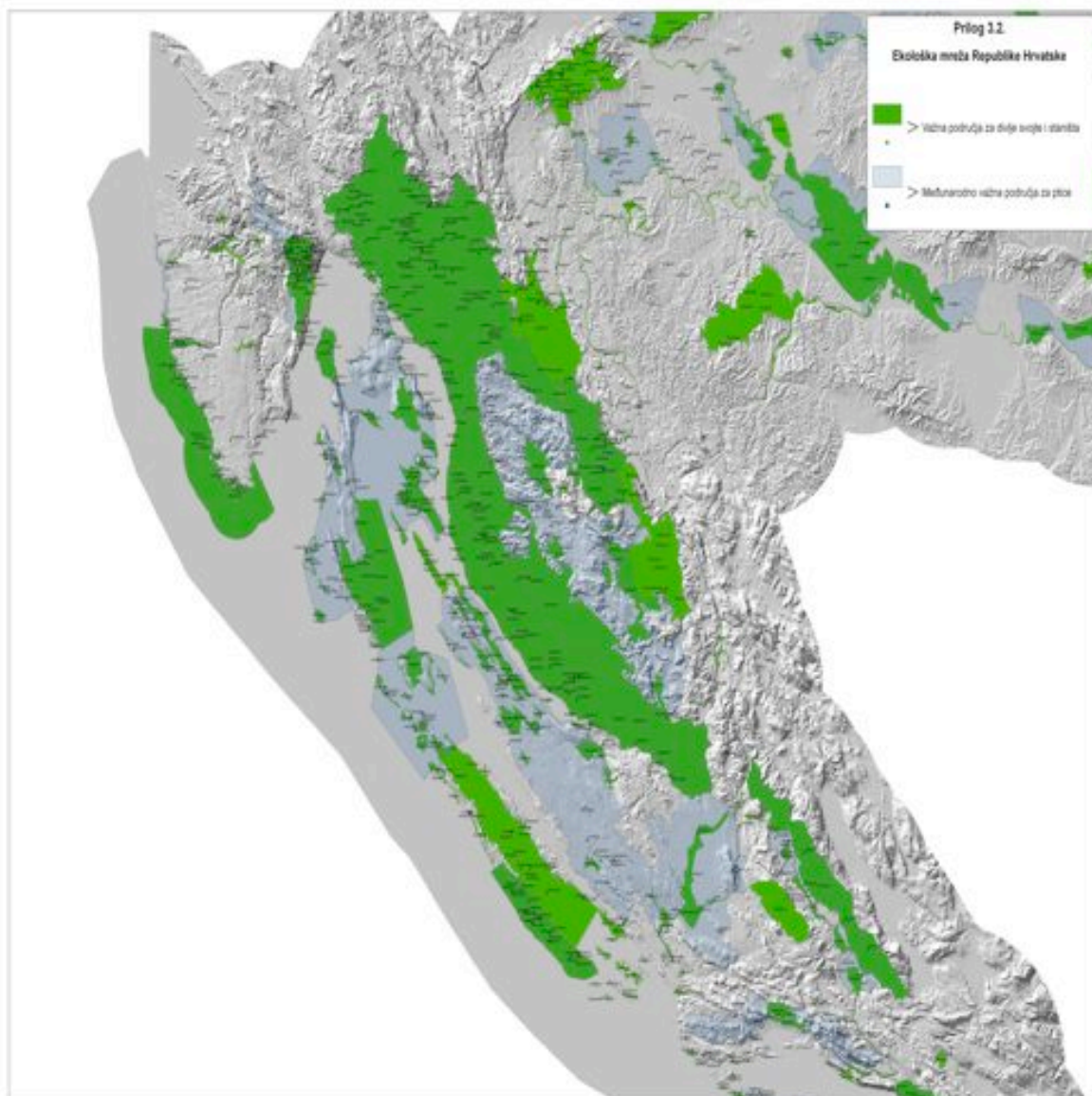
Tijekom posljednjih desetljeća sve je jače uništavanje staništa, što je glavni uzrok smanjenju bioraznolikosti i izumiranju vrsta.

Zaštićena područja, koja u europskim zemljama prosječno zauzimaju 10 % državnog teritorija, ne zadovoljavaju potrebe očuvanja ukupne bioraznolikosti. Stoga je zaštita prirode u Europi usmjerena na stvaranje sustava preostalih vrijednih područja za ugrožene vrste i staništa, koja su međusobno funkcionalno povezana, a takav se sustav zove ekološka mreža. Ekološku mrežu čini mreža zaštićenih područja, te poveznice između njih odnosno ekološki koridori.

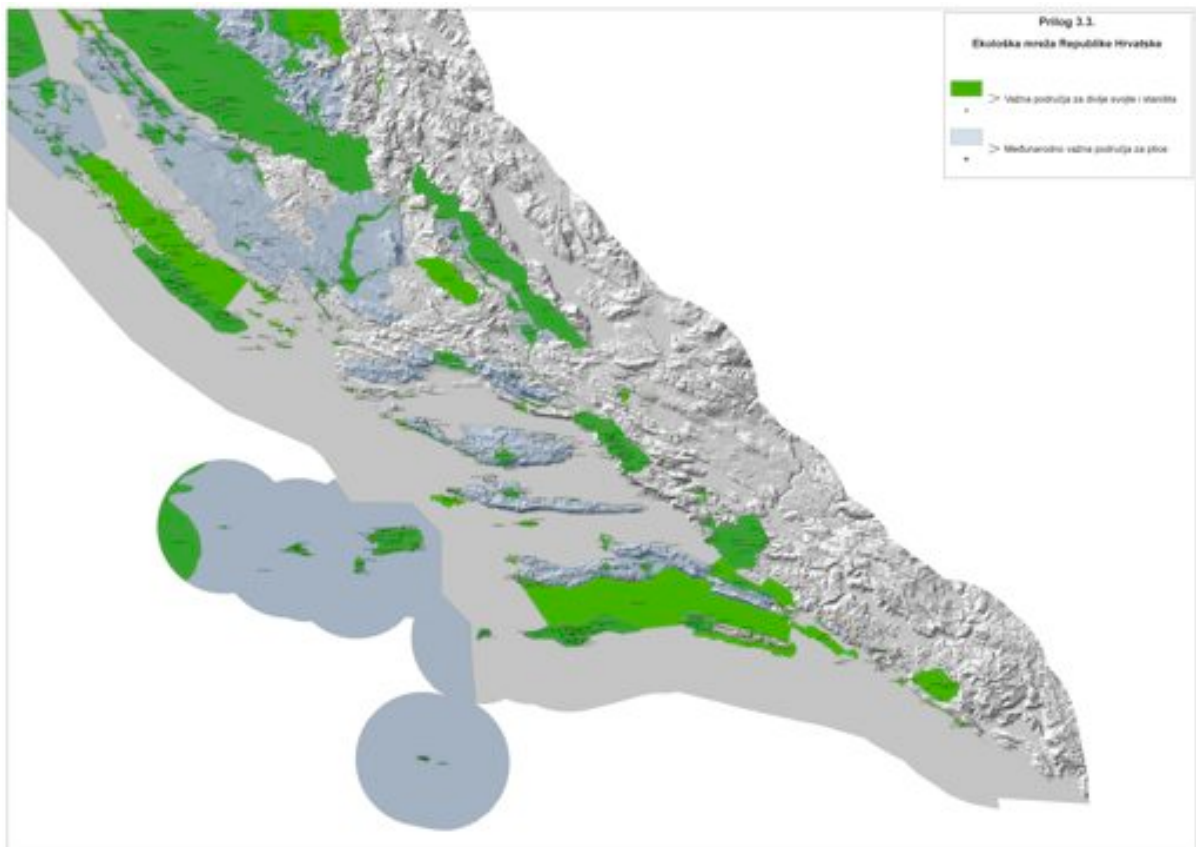
Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća 47% kopnenog i 39% morskog teritorija Republike Hrvatske te dva koridora: koridor za morske kornjače te koridor Palagruža–Lastovo–Pelješac (područje važno za selidbu ptica).

Karta 2. Područja Nacionalne ekološke mreže prema prilogu 3.1. Uredbe o proglašenju ekološke mreže NN (109/07)

Karta 3. Područja Nacionalne ekološke mreže prema prilogu 3.2. Uredbe o proglašenju ekološke mreže NN (109/07)

Karta 4. Područja Nacionalne ekološke mreže prema prilogu 3.3. Uredbe o proglašenju ekološke mreže NN (109/07)

Europske ekološke mreže – Smaragdna mreža i NATURA 2000

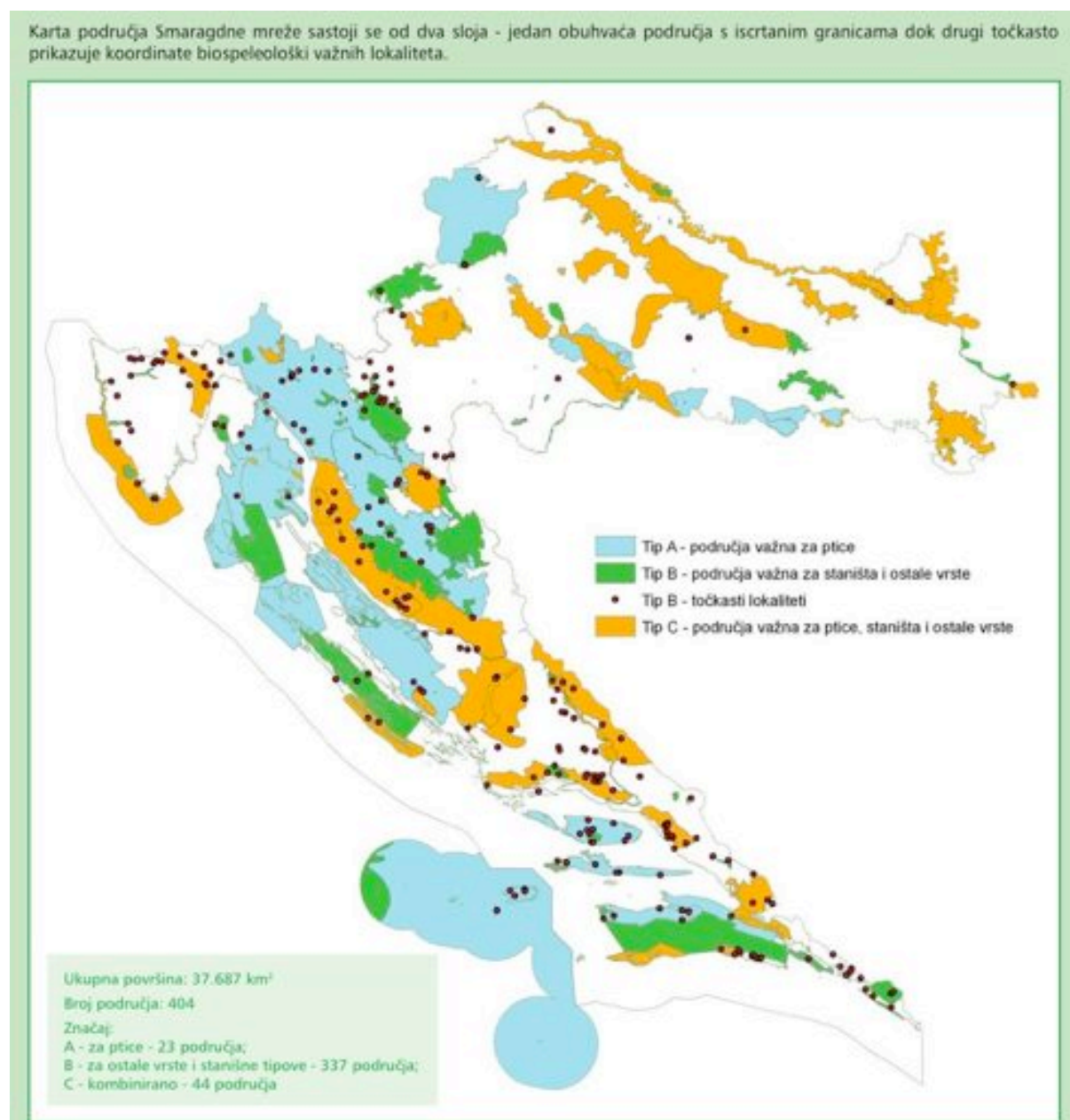
Konvencija o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija) i Smjernica o pticama te zaštiti staništa, divlje faune i flore Europske unije propisuju zaštitu ugroženih vrsta i stanišnih tipova koji su iskazani unutar biogeografskih regija na teritoriju države. Temeljem Bernske konvencije nastala je međunarodna ekološka mreža koja se zove **Smaragdna mreža**, a temeljem Smjernice o pticama i Smjernice o zaštiti staništa, divlje faune i flore Europske unije nastala je europska ekološka mreža **NATURA 2000**. Koncept za nastanak obje mreže je isti – očuvanje staništa unutar međusobno koridorima povezanih zaštićenih područja, ali se Smaragdna mreža odnosi na sve zemlje potpisnice Bernske konvencije, dok se NATURA 2000 odnosi na zemlje članice Europske unije. Zapravo NATURA 2000 je mehanizam koji je Europska unija donijela kako bi se bolje provela Bernska konvencija, a kako zakonodavstvo EU ima bolje mehanizme provođenja, time je i mreža NATURA 2000 temeljitija i bolje zadaje mehanizme i mjere zaštite prirode od Smaragdne mreže. S obzirom da je RH potpisnica Bernske konvencije morala je osnovati Smaragdnu mrežu, dok mrežu NATURA 2000 mora pripremiti do ulaska u EU, kada će ista stupiti na snagu.

Smaragdna mreža

Smaragdnu mrežu čine područja od posebnog interesa za zaštitu koja trebaju uspostaviti zemlje članice Bernske konvencije. U Hrvatskoj postoje četiri biogeografske regije od ukupno sedam europskih, to su panonska, kontinentalna, alpska i mediteranska.

U Smaragdnoj mreži odabrano je šest područja ukupne površine 309.867 hektara koji čine 17,12 % preliminarnu ekološku mrežu ili 5,47 % ukupnog teritorija Hrvatske (5661.500 ha). To su: Nacionalni park Plitvička jezera, Park prirode Velebit, Park prirode Lonjsko polje, Park prirode Kopački rit, predloženi park prirode Neretva i Ornitološki rezervat Crna Mlaka.

Karta 5. Područje Smaragdne mreže u Republici Hrvatskoj

NATURA 2000

NATURA 2000 ekološka je mreža Europske unije koja obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova. Taj program, koji čini osnovu zaštite prirode Europske unije, proizlazi iz Smjernice o zaštiti ptica (Council Directive 79/409/EEC) i Smjernice o zaštiti staništa, divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC). Svaka zemlja članica EU pridonosi stvaranju ekološke mreže NATURA 2000 određivanjem posebnih područja zaštite – SAC². Sukladno Smjernici o pticama, za ptičje vrste određuju se područja posebne zaštite – SPA³. Mehanizmi zaštite područja NATURA 2000 uključuju donošenje planova upravljanja te provođenje ocjene prihvatljivosti svakoga plana ili zahvata koji sam ili u kombinaciji s drugim planovima/zahvatima može bitno utjecati na ciljeve očuvanja pojedinoga područja NATURA 2000. U područjima NATURA 2000 obvezatno je praćenje stanja vrsta i staništa zbog kojih je područje i zaštićeno. U Hrvatskoj 40 određenih područja SPA obuhvaća 33.583 km², (23.438 km² ili 41 % kopna i 10.093 km² ili 32 % teritorijalnog mora), što upućuje na veliku raznolikost staništa i faune ptica Hrvatske.

Zakon o zaštiti prirode definira stanište kao jedinstvenu funkcionalnu jedinicu ekološkog sustava, određenu zemljopisnim, biotičkim i abiotičkim svojstvima. Sva staništa iste vrste čine jedan stanišni tip.

Karta staništa temeljna je podloga za proces uspostave ekološke mreže. Na temelju satelitskih snimaka u Hrvatskoj su kartirani svi stanišni tipovi veći od 9 hektara, u mjerilu 1:100.000. Ova je karta omogućila analizu rasprostranjenosti i površina stanišnih tipova u Hrvatskoj.

Cilj zaštite prirode je očuvati sve ugrožene i rijetke stanišne tipove u povoljnom statusu zaštite. Za takve tipove staništa neophodno je sačuvati funkcionalnu mrežu područja na kojima dolaze. To je moguće uspostavom ekološke mreže. Da bi se takva mreža uspostavila, staništa se kartiraju, procjenjuje se njihov status ugroženosti, te se donose mjere za njihovo očuvanje. Smjernica o staništima zahtijeva uspostavu funkcionalne mreže važnih područja za ugrožene tipove staništa Europske unije. Ova mreža nazvana je NATURA 2000.

Propisane su neke općenite mjere zaštite, dok je specifične mjere zaštite potrebno razraditi i ugraditi u prostorne planove, sektorske planove gospodarenja i pojedine projekte. Ove mjere kroz uvjete zaštite prirode izdaje Ministarstvo kulture, a nositelj izrade plana ili projekta prema Zakonu o zaštiti prirode obvezan je podnijeti zahtjev.

Strategija je odredila za strateški cilj: Osiguranje dugoročnog očuvanja ugroženih i rijetkih stanišnih tipova; koji će se otvoriti kroz sljedeće strateške smjernice:

- Osigurati preduvjete za učinkovitiju provedbu Pravilnika o vrstama

---

² Special Areas of Conservation – SAC

³ Special Protection Areas – SPA

stanišnih tipova, karti staništa, ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima te o mjerama za očuvanje stanišnih tipova

- Znanstveno utvrditi ugroženost pojedinih stanišnih tipova u Hrvatskoj te razviti specifične mjere za njihovu zaštitu
- Osigurati preduvjete za zaštitu staništa ugroženih na nacionalnoj i europskoj razini

Usvojeni su i sljedeći akcijski planovi:

- Provoditi kartiranje kopnenih staništa u mjerilu 1:25.000 ili detaljnije na područjima ekološke mreže RH i mreže NATURA 2000
- Provoditi kartiranje morskih staništa na područjima mora pod jurisdikcijom RH
- Provoditi periodičnu reviziju Nacionalne klasifikacije staništa Republike Hrvatske
- Izraditi crveni popis i crvenu knjigu stanišnih tipova RH
- Razviti specifične mjere za zaštitu rijetkih i ugroženih stanišnih tipova
- Inventarizirati i kartirati ugrožene i rijetke stanišne tipove te stanišne tipove na Dodatku I Direktive o staništima značajne za uspostavu mreže NATURA 2000
- Odrediti područja važna za očuvanje stanišnih tipova s Dodatka I Direktive o staništima kao i područja važna za očuvanje stanišnih tipova koje RH predlaže za dopunu Dodatka I i uključiti ih u hrvatski prijedlog mreže NATURA 2000
- Provoditi zaštitu i pratiti stanje ugroženih i rijetkih stanišnih tipova te stanišnih tipova s Dodatka I Direktive o staništima uključujući i staništa hrvatskog prijedloga za dopunu Dodatka I
- Provoditi aktivnu zaštitu cretova
- Ugraditi u Poljoprivredno-okolišni program sheme usmjerene na zaštitu vrsta i staništa u zaštićenim područjima
- Vrednovati travnjake i izraditi prijedlog za očuvanje pojedinih lokaliteta uz mjere gospodarenja
- Uspostaviti i provoditi zaštitu staništa na otocima značajnim po endemičnim svojstama i/ili gnijezdilištima, odmaralištima tijekom migracije, pješčanim plažama, lokvama i izvorima
- Osigurati poticaje za provođenje mjera očuvanja ugroženih staništa privatnim vlasnicima
- Uključiti lokalno stanovništvo u provođenje akcija zaštite staništa (čišćenje obraštajne vegetacije, košnja, ispaša itd.)
- Na stručno-znanstvenoj osnovi razviti specifične mjere za očuvanje ugroženih stanišnih tipova te ih ugraditi u sve planove gospodarenja prirodnim dobrima i dokumente prostornog uređenja
- Izraditi protokole za utvrđivanje povoljnog statusa zaštite (FCS – *favourable conservation status*) staništa sa Dodatka I Direktive o staništima

Ekološka mreža Republike Hrvatske i mreža NATURA 2000

Uspostava ekološke mreže RH propisana je Zakonom o zaštiti prirode. Ekološka mreža je sustav međusobno povezanih ili prostorno bliskih ekološki značajnih područja, koja uravnoteženom biogeografskom

raspoređenošću značajno pridonose očuvanju prirodne ravnoteže i biološke raznolikosti, a treba obuhvatiti ekološki važna područja od međunarodne i nacionalne važnosti (međunarodne konvencije, relevantne Direktive EU, nacionalni crveni popisi ugroženih vrsta i staništa).

Strategija je odredila sljedeći strateški cilj: Nastaviti i dovršiti utvrđivanje važnih područja za očuvanje ugroženih i rijetkih svojiti i stanišnih tipova u okviru ekološke mreže RH i mreže NATURA 2000, te za njih propisati mjere zaštite i upravljanja, koji će se postići sljedećim strateškim smjernicama: 1) Osigurati očuvanje svih sastavnica i integriteta ekološke mreže RH i mreže NATURA 2000 i 2) Osigurati financijske mehanizme za provođenje mjera očuvanja ekološke mreže RH i mreže NATURA 2000.

Zacrtani su sljedeći akcijski planovi:

- 1) Dovršiti Prijedlog NATURA 2000 za RH te provesti konzultaciju sa zainteresiranim dionicima na nacionalnoj i lokalnoj razini
- 2) Definirati granice ekološke mreže i mreže NATURA 2000 na Hrvatskoj osnovnoj karti (HOK) u mjerilu 1:5000 prema potrebi dopunjenoj s ortofoto (aerofotogrametrijskom) snimkom i/ili katastarskim planom
- 3) Izraditi i provoditi planove upravljanja za područja ekološke mreže i mreže NATURA 2000
- 4) Uspostaviti sustavno praćenje stanja (monitoring) u područjima ekološke mreže, s osobitim naglaskom na praćenje stanja kvalifikacijskih vrsta i staništa u pojedinim područjima NATURA 2000 u suradnji sa svim relevantnim dionicima
- 5) Provoditi ocjenu prihvatljivosti zahvata za prirodu za svaki plan i zahvat koji sam ili u kombinaciji s drugim zahvatima može imati bitan utjecaj na ciljeve očuvanja i/ili integritet pojedinog područja ekološke mreže i mreže NATURA 2000
- 6) Osigurati poticaje za provođenje mjera očuvanja (poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo) za privatne vlasnike i korisnike zemljišta u područjima ekološke mreže i mreže NATURA 2000 u okviru Poljoprivredno-okolišnog programa
- 7) Osigurati financijska sredstva za provedbu mjera očuvanja u područjima ekološke mreže RH koja su dana na upravljanje županijskim javnim ustanovama

Hrvatska ekološka mreža je proglašena prije godinu dana, a u pripremi je i mreža NATURA 2000, što je velik korak naprijed u zaštiti prirode u Hrvatskoj. Ipak, da bi došlo do primjene aktivne zaštite na terenu morat će se usvojiti konkretnije mjere zaštite. Donešen je i Pravilnik o ocjeni prihvatljivosti zahvata za prirodu (NN 89/07), koji definira mehanizam procjene utjecaja na prirodu ukoliko se zahvat izvodi unutar ekološke mreže. To znači da npr. za izgradnju unutar ekološke mreže treba napraviti procjenu utjecaja na prirodu, dok za područja izvan ekološke mreže se takva procjena ne mora raditi. Za sada ne postoje drugi mehanizmi aktivne zaštite za područja unutar ekološke mreže.

Prostorno planiranje

Zaštita prirode i bioraznolikosti se sve više povezuje s prostornim planiranjem jer su upravo prostorno planerski dokumenti sredstva kojim se uređuje prostor i stvaraju se zone razne namjene.

Stupanjem na snagu novog Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07) prestao je važiti Zakon o prostornom uređenju (NN 30/94, 68/98, 61/00, 32/02, 100/04, 128/04) i Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora, koja je donesena upravo s ciljem zaštite područja koje trpi najveću devastaciju. Odredbe navedene Uredbe koje su predviđale ograničenja u zahvatima na tom području, ugrađene su u novi Zakon o prostornom uređenju i gradnji i jednako su obvezujuće za nove i važeće prostorne planove širih i užih područja. Sukladno novom Zakonu, dokumentima prostornog uređenja određuje se svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora te mjerila i smjernice za uređenje i zaštitu prostora države, županija, grada Zagreba, velikih gradova, gradova i općina. Dokumenti prostornog uređenja donose se na državnoj razini (Strategija prostornog razvoja, Program prostornog uređenja Republike Hrvatske i dio prostornih planova područja posebnih obilježja) i kao prostorni planovi na područnoj (regionalnoj) (prostorni plan županije ili Grada Zagreba i dio prostornih planova područja posebnih obilježja) i lokalnoj razini (prostorni plan uređenja velikog grada, prostorni plan uređenja grada odnosno općine, urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja). S obzirom na namjenu dijele se na strateške dokumente prostornog uređenja (Strategija prostornog razvoja, Program prostornog uređenja Republike Hrvatske i prostorni plan područja posebnih obilježja, prostorni plan županije ili Grada Zagreba, prostorni plan uređenja velikog grada, prostorni plan uređenja grada odnosno općine) i provedbene dokumente prostornog uređenja (urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja).

Unatoč legislativi, u praksi dolazi do prekomjerne izgradnje i prenamjene poljoprivrednih i šumskih površina te obalnog prostora. I u novim planovima trebaju se stvarati poduzetničke zone, poligoni, apartmanska naselja, vjetroelektranska polja, golf igrališta, velike površine predviđene za turističku izgradnju na obalnom području i dr. Primjer ovog negativnog trenda je svakako i Zakon o igralištima za golf koji je usvojen 15.12.2008. i posljedice kojeg će se tek osjetiti u narednim godinama.

Stoga se više nego ikad prije nameće potreba zaštite prirode ne samo u obliku reprezentativne zaštite, što je ugrožene vrste, osjetljiva staništa i ekološki koridori te kategorizirana zaštićena područja nego i u obliku zaštite pojedinih prirodnih prostornih cjelina.

Važeća generacija županijskih prostornih planova (usvojeni od 2000. – 2004. g), osim načelnih (npr. kandidatura novih zaštićenih područja) ne sadrži druge (ozbiljnije) instrumente zaštite i očuvanja bioloških i krajobraznih vrijednosti prostora, što je djelomice posljedica nedostatka podataka o biološkim i krajobraznim vrijednostima prostora, ali i nedostatka

senzibiliteta izrađivača prostorno-planskih dokumenata da u sastavu tima za izradu prostornog plana bude i stručnjak prirodoslovnih kvalifikacija. Prostorni planovi su dominantno posvećeni izgrađenom okolišu, a ne prirodnom, koncentriraju se uglavnom na infrastrukturu, rekreaciju, turizam, građevine, ekonomski razvoj i promet. Vrlo rijetko propisuju mjere zaštite cjelovitog prostora od neodgovarajućeg razvoja (npr. prekobrojnih kamenoloma, predimenzioniranih poduzetničkih i turističkih zona i dr.). Takvi prostorni planovi određuju korištenje/namjenu prostora i predstavljaju osnovu za usmjeravanje razvoja.

Zakon o prostornom uređenju i gradnji te Zakon o zaštiti prirode za zaštićena područja (posebice za nacionalne parkove i parkove prirode) propisuje izradu Prostornih planova područja posebnih obilježja. Svi nacionalni parkovi osim Nacionalnog parka Sjeverni Velebit te Park prirode Učka i Park prirode Kopački rit imaju važeće prostorne planove dok su za ostale u izradi.

Već je i Zakon o zaštiti prirode iz 2003. godine propisao obvezu izdavanja uvjeta i mjera zaštite prirode i ugradnju tih uvjeta i mjera u dokumente prostornog uređenja. Za dokumente prostornog uređenja koji u svom obuhvatu imaju posebno zaštićena područja Zakon je propisao prije usvajanja obvezu ishoda suglasnosti od Ministarstva nadležnog za poslove zaštite prirode. Navedene odredbe Zakona o zaštiti prirode počele su se u potpunosti primjenjivati tek u rujnu 2004. godine, nakon rješavanja ustrojstvenih i kadrovskih pitanja u ministarstvu nadležnom za zaštitu prirode (Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja – pa nakon toga Ministarstvo kulture) i novoosnovanom Državnom zavodu za zaštitu prirode. Od tada se redovito utvrđuju uvjeti i mjere zaštite prirode koji se ugrađuju u prostorno-plansku dokumentaciju, a na istu se daju i suglasnosti.

U lipnju 2005. godine na snagu je stupio novi Zakon o zaštiti prirode, koji propisuje obvezu izdavanja uvjeta i mjera zaštite prirode nositelju izrade plana, te obvezu ishoda prethodne suglasnosti u postupku donošenja prostornih planova koji obuhvaćaju zaštićeno područje.

Nakon stupanja na snagu Pravilnika o vrstama stanišnih tipova, karti staništa, ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima te o mjerama za očuvanje stanišnih tipova u siječnju 2006. te Uredbe o proglašenju ekološke mreže u listopadu 2007. godine, u postupku utvrđivanja uvjeta i mjera zaštite prirode Ministarstvo od DZZP-a pribavlja podatke o prisutnosti ugroženih i rijetkih stanišnih tipova na području obuhvata plana, prijedlog mjera za njihovo očuvanje, podatke da li se u obuhvatu plana nalazi područje koje je uključeno u nacionalnu ekološku mrežu ili predstavlja potencijalno NATURA 2000 područje. Ujedno se pribavljaju i podaci o divljim svojstama te o njihovoj ugroženosti i statusu zaštite (Pravilnik o proglašavanju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim iz siječnja 2006.). Podaci pribavljeni od DZZP-a ugrađuju se u uvjete i mjere zaštite prirode Ministarstva te se dostavljaju nositelju izrade plana uz ostale podatke potrebne za izradu plana koji se odnose na područje zaštite prirode.

Nacionalna strategija za zaštitu krajobrazne i biološke raznolikosti je propisala kao strateški cilj da se donesu prostorni planovi područja posebnih obilježja za sve nacionalne parkove i parkove prirode, vrednovanje prostora sa stajališta zaštite prirode, ugradnja uvjeta i mjera zaštite prirode te podataka dobivenih vrednovanjem prostora u dokumente prostornog uređenja.

Cilj će se ostvariti kroz sljedeće strateške smjernice:

- 1) Provesti vrednovanje prostora (na razini županija i Grada Zagreba) sa stajališta zaštite prirode, odnosno očuvanja i unapređenja populacija ugroženih i zaštićenih vrsta, ugroženih i rijetkih tipova staništa te očuvanja krajobraznih vrijednosti, kao i definiranje prioriteta vezanih uz planiranje proglašenja novih zaštićenih područja
- 2) Donijeti preostale prostorne planove područja posebnih obilježja (i/ili izmjene i dopune postojećih) za sve nacionalne parkove i parkove prirode
- 3) Utvrditi međuodnos prostornih planova područja posebnih obilježja i planova upravljanja za nacionalne parkove i parkove prirode u pogledu sadržaja tih planova
- 4) Provoditi edukaciju područne (regionalne) i lokalne uprave za provođenje i primjenu odredbi prostorno-planske dokumentacije te izdavanje dopuštenja za zahvate u prostoru, posebno s obzirom na novo vrednovanje prostora županija, zaštićena područja i ekološku mrežu
- 5) Poboljšati provedbu i nadzor mjera i uvjeta zaštite prirode ugrađenih u prostorne planove
- 6) Unaprijediti razinu svijesti javnosti o biološkoj, geološkoj i krajobraznoj raznolikosti i značaju očuvanja prostora te poticati uključivanje javnosti pri izradi i donošenju prostornih planova

Akcijski planovi:

- 1) Propisati obvezu izrade stručne podloge vezane uz zaštitu prirode za potrebe izrade prostorno-planske dokumentacije
- 2) Propisati postupak izdavanja ovlaštenja i izraditi popis ovlaštenih osoba za izradu stručnih podloga za potrebe izrade prostorno-planske dokumentacije
- 3) Provesti vrednovanje prostora (na razini županija i Grada Zagreba) sa stajališta zaštite prirode i ugraditi na taj način dobivene podatke u prostorno-plansku dokumentaciju (postojeće planove i planove u izradi)
- 4) Izraditi kataloge mjera/protokole zaštite prirode za glavne djelatnosti i sektore: prostorno planiranje, poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, lovstvo, energetika, promet, vodno gospodarstvo, rudarstvo, turizam i dr., s ciljem da se iste ugrade kao obvezujuće u provedbene planove navedenih sektora
- 5) Izraditi i donijeti preostale prostorne planove područja posebnih obilježja (i/ili izmjene i dopune postojećih) za nacionalne parkove i parkove prirode
- 6) Uskladiti sadržaj i obuhvat prostornih planova područja posebnih

- obilježja i planova upravljanja za nacionalne parkove i parkove prirode (radi izbjegavanja preklapanja, određivanja prioriteta i dr.)
- 7) Unaprijediti koordinaciju između tijela nadležnih za zaštitu prirode, zaštitu okoliša i prostorno planiranje
  - 8) Provoditi edukaciju područne (regionalne) i lokalne uprave za provođenje i primjenu odredbi prostorno-planske dokumentacije i izdavanje dopuštenja za korištenje prirodnih resursa i zahvate u prostoru, posebno s obzirom na značaj očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, novo vrednovanje prostora županija, zaštićena područja i ekološku mrežu
  - 9) Jačati suradnju inspekcije zaštite prirode, urbanističke inspekcije i građevne inspekcije
  - 10) Poticati aktivnosti informiranja i uključivanja javnosti te stručnih, znanstvenih institucija i nevladinih organizacija iz područja zaštite biološke, geološke i krajobrazne raznolikosti u procese izrade i usvajanja dokumenata prostornog uređenja
  - 11) Na transparentan i stručan način vrednovati mišljenja, primjedbe i prijedloge javnosti na prijedloge prostornih planova

Prostorno planiranje je sve važnije područje djelovanja kako bi se postigla efektivna zaštita krajobrazne i biološke raznolikosti, a s druge strane upravo je to kritična točka gdje se sve više gube zone zelenih površina i prenamjenjuju se u zone mješovite namjene ili građevinsko zemljište. Primjeri su mnogobrojni, a jedan od njih je svakako GUP grada Zagreba sa stalnim izmjenama i prenamjenama zelenih površina u zone gdje je gradnja dozvoljena.

ZAKLJUČAK

Tijekom proteklih osam godina napravljeni su znatni pomaci u aktivnoj zaštiti krajobrazne i biološke raznolikosti u Hrvatskoj. Donošenje nove Nacionalne strategije i akcijskog plana zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti u čiju su pripremu bile uključene razne interesne i stručne skupine i koja je napravljena na temelju analize postojećeg stanja osigurat će dobar nastavak zaštite krajobrazne i biološke raznolikosti. S druge strane, pritisak investicija, a naročito zahvata u prostoru kroz prostorno planiranje, urbanizaciju, poduzetničke zone i golf terene stvaraju sve veći pritisak na staništa i ugrožavaju bioraznolikost. U koliziji ta dva trenda, zaštita prirode gotovo uvijek izvuče kraći kraj, pa će svakako biti neophodno u narednom razdoblju fokusirati napore na zaštiti prirode upravo kroz djelovanje na razne sektore, a naročito kroz zakonodavstvo, provedbu prostornog planiranja i inspeksijski nadzor kako bi se osigurala provedba zakona u praksi.

Reference:

Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 143/08).